

4632

بسم الله الرحمن الرحيم

www.Ketab.ir

سرشناسه:	جعفری، یعقوب؛ ۱۳۲۵ -
عنوان و نام پدیدآور:	آیات بیتنا (تفسیر گلچینی از معارف قرآن کریم)، یعقوب جعفری؛ نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی.
مشخصات نشر:	قم، نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، دفتر نشر معارف، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری:	۳۶۰ ص.
کتاب:	978-600-441-176-9
فروست:	مجموعه آشنایی با منابع اسلامی؛ ۴۵
وضعیت فهرست‌نویسی:	ف. ا.
موضوع:	تفاسیر شیعه - قرن ۱۴ - برگزیده‌ها
موضوع:	قرآن، برگزیده‌ها - ترجمه‌ها
شناسه افزوده:	Qur'an - Shiite hermeneutics - 20 th century - Selections
شناسه افزوده:	Qur'an, Selections - Translations
شناسه افزوده:	نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها
شناسه افزوده:	دانشگاه معارف اسلامی، معاونت پژوهشی
شناسه افزوده:	نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، دفتر نشر معارف
رده‌بندی کنگره:	۷۹۱۳۹۶ ج/۹۵/۹۵ Bf
رده‌بندی دیویی:	۲۹۷/۱۸
شماره کتاب‌شناسی ملی:	۵۱۲۰۳۵۴

استاد محترم و دانشجوی عزیز

خواهشمند است با ارائه دیدگاه‌های خود ما را در رفع نواقص و ارتقای کتاب یاری بخشید.

شماره تلفن گروه «قرآن و متون اسلامی»: ۳۲۱۱۰۵۶۵ - ۲۵.

صندوق پستی: ۶۱۷۳ - ۳۷۱۵۵

پست الکترونیکی: tafsir@maaref.ac.ir

آیات بینات

تفسیر گلچینی از معارف قرآن کریم

آیت الله یعقوب جعفری



مجموعه آشنایی با منابع اسلامی

۴۵

آیات بیّنات تفسیر ابنی از معارف قرآن کریم

نویسنده: یعقوب جعفری

نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها

معاونت پژوهشی و انتشارات اسلامی

حروفچین: اعظم یزدلی / ویراستار: امیرعباس رجبی

بازبین نهایی: سید سعید روحانی / صفحه آر: سید نائینی

طراح جلد: محمدمهدی منصوری

ناشر: دفتر نشر معارف / نوبت چاپ: اول، تابستان ۱۴۰۰

شمارگان: ۵۰۰ نسخه / قیمت: ۲۶۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۴۴۱ - ۱۷۶ - ۹

چاپ: موسسه بوستان کتاب

کلیه حقوق محفوظ است

مراکز پخش:

مدیریت پخش دفتر نشر معارف: قم، خیابان شهدا، کوچه ۳۲، شماره ۳، تلفن و نمابر: ۱۷۷۴۰۰۰۴

■ اراک: ۰۸۶-۳۲۲۲۹۰۳۸ ■ ارومیه: ۰۴۴-۳۲۲۵۴۶۴۱ ■ اصفهان: ۰۳۱-۳۲۳۵۱۳۴۱ ■ اهواز: ۰۶۱-۳۲۲۳۸۰۰۰

■ تهران: ۰۲۱-۸۸۹۱۱۲۱۲ ■ خرم آباد: ۰۶۶-۳۲۲۲۲۳۷۱ ■ رشت: ۰۶۶-۳۲۳۳۴۴۶۹ ■ زنجان: ۰۲۴-۳۲۳۶۶۴۲۵

■ ایلام: ۰۹۱۰۷۷۵۵۱۸۸ ■ بجنورد: ۰۵۸-۳۲۲۱۲۲۸۳ ■ بندرعباس: ۰۷۶-۳۳۶۱۷۵۵۷ ■ بیرجند: ۰۵۶-۳۲۲۲۴۱۷۹

■ ساری: ۰۱۱-۳۳۲۵۳۰۲۰ ■ شهرکرد: ۰۳۸-۳۲۲۴۳۲۲۲ ■ شیراز: ۰۷۱-۳۲۳۴۴۶۱۴ ■ قزوین: ۰۲۸-۳۳۲۴۰۰۷۶

■ قم: ۰۲۵-۳۷۷۳۵۴۵۱ ■ کرج: ۰۲۶-۳۴۴۳۵۲۹۰ ■ کرمان: ۰۳۴-۳۲۲۳۱۴۶۶ ■ کرمانشاه: ۰۸۳-۳۷۲۳۸۴۱۱

■ گرگان: ۰۱۷-۳۲۲۳۷۸۸۰ ■ مشهد: ۰۵۱-۳۲۲۲۰۱۱۹ ■ یاسوج: ۰۹۱۰۷۷۵۵۱۸۵ ■ یزد: ۰۳۵-۳۶۲۳۰۳۳۱

نشانی الکترونیکی: E-mail: info@ketabroom.ir؛ پایگاه اینترنتی: www.ketabroom.ir

«بَلْ هُنَّ آيَاتُ تَنَزَّلَتْ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الظَّالِمُونَ»^۱

«لکن آن (قرآن) آیات روشنی است در سینه‌های کسانی که به آنان

دانش داده شده است، و آیات ما را جز ستمکاران انکار نمی‌کنند».

تفسیر قرآن، ارزش بسیاری دارد در حال حاضر یکی از نیازهای جامعه به‌ویژه قشر جوان به‌شمار می‌آید. این مهم از این‌روست که تنها با احاطه به دست‌ناخورده در دسترس بشریت و مرجع اول درک و دریافت حاق دین و دین‌خیزان در نزد ما مسلمانان، قرآن کریم بوده و این بسی شگفت‌آور است که به‌رغم سپری شدن افزون بر چهارده قرن از روزگار نزول این معجزه آسمانی، هنوز زوایای پنهان قرآن کاویده نشده است. عمق و ژرفای تفسیر قرآنی از یک سو می‌طلبد که پیاپی و پیوسته بررسی شوند و دریافت‌های جدید و یافته‌های روزگار از استخراج گردند؛ از دیگر سو، به جهت نوبه‌نو شدن نیازها در گذر زمان باید با رویکردهای گوناگون به قرآن نگریسته شود. برای تحقق این مهم معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی که رسالت اصلی آن تحقیقاتی متناسب با مخاطبان دانشگاهی را بر عهده دارد، تفسیر برگزیده‌ای از قرآن کریم را به پیش‌گاه ارباب اندیشه و تفکر عرضه می‌دارد. این اثر با همکاری گروه قرآن و متون اسلامی و به‌پیش‌گاه قرآن پژوه فرهیخته آیت‌الله یعقوب جعفری به زیور چاپ آراسته گردیده است.

در یک نگاه «آیات بینات»، ناظر به برخی از خطوط کلی معارف قرآن بوده و تفسیر برگزیده‌ای از آیات معارفی را بیان می‌دارد.

نوشتار پیش‌رو بر این هندسه نظام یافته است: بخش یکم با عنوان «جهان آفرینش» برگه از کتاب آفرینش را به خوانش در آورده و با اشاره به عالم خلق و امر و پیدایش آسمان‌ها و زمین، هدف از آفرینش انسان و جهان را بیان می‌دارد. بخش دوم با هدف قرآن شناخت، وصافی از قرآن را بازمی‌شناساند. از این‌رو به مراحل احکام و تفصیل قرآن اشاره دارد و اتقان و استحکام، روشنگری و هدایتگری قرآن و مباحثی از این دست را تبیین می‌نماید. در بخش سوم جره‌ای از آیات مربوط به مبدأشناسی به سوی علاقمندان گشوده می‌شود و فطری بودن مبدأشناسی و مبدأشناسی حق، امداد خدا باوران، آثار روی گردانی از یاد خدا و ... تبیین می‌شود. نویسنده محترم در بخش چهارم برخی از امور اخلاقی و اجتماعی را با محوریت سالم‌سازی روابط اجتماعی و آسایش‌بخش جامع اسلامی ارائه می‌نماید.

تفسیر برخی آیات تاریخی در سه محور «سنت‌های الهی در تاریخ»، «پیامبران الهی (علیهم‌السلام)» و «رسول اعظم (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) و عصر رسالت» نیز ادامه مباحث تفسیری آیات بینات است که از سوی گروه تاریخ و تمدن اسلامی دانشگاه مستطین گردیده است.

در پایان از زحمات علمی نگارنده است. استاذ یعقوب جعفری و ارزیابان گرامی حجج اسلام آقایان مجید حیدری فرو و حسین علوی مهر و نیز مدیر محترم امور پژوهشی جناب آقای سید سعید روحانی که بازبینی نهایی اثر را برعهده داشته و بر غنای اثر افزوده است، سپاسگزاری می‌نماییم. همچنین تلاش مدیر گروه قرآن و معارف اسلامی حجت‌الاسلام دکتر محمدهادی منصوری و مساعی دبیر علمی حجت‌الاسلام علی سراجی و سایر همکاران مدیریت امور پژوهش را ارج می‌نهمیم.

بررسیدن کتاب‌هایی که تازه به‌تازه در راستای قرآن کریم سامان داده می‌شوند از جمیع ارباب زیور خویش می‌آریند، بایسته است. از این‌رو پذیرای نظر و دیدگاه‌های همه صاحب‌نظران و اساتید محترم هستیم.

معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۱۳
---------------	----

فصل اول: جهان آفرینش

(۵۴ - ۱۰)

۱. مطالعه کتاب آفرینش.....	۱۷
۲. آفرینش و عالم خلق و امر.....	۲۱
۳. دنیای عجیب حیوانات.....	۲۵
۴. شعور در عالم جمادات.....	۲۹
۵. رتق و فتق آسمان‌ها و زمین.....	۳۳
۶. مسخر شدن کائنات برای انسان.....	۳۵
۷. هدف از آفرینش انسان و جهان.....	۳۸
۸. پیدایش و مرگ خورشید.....	۴۲
یک. پیدایش خورشید.....	۴۳
دو. مرگ خورشید و جمع شدن آن با ماه در قیامت.....	۴۵
۹. کنار هم قرار داشتن دو دریای شیرین و شور.....	۴۶
۱۰. آفریده شدن انسان از «تطفة امشاج».....	۵۱

فصل دوم: اوصاف قرآن

(۱۲۰ - ۵۵)

۱. آثار و برکات قرآن.....	۵۷
---------------------------	----

۶۱	۲. احکام و تفصیل آیات قرآن
۶۴	۳. محکّمات و متشابهات قرآن
۶۵	یک. آیات محکم
۶۵	دو. آیات متشابه
۶۷	سه. سوء استفاده کنندگان از آیات متشابه
۶۸	چار. علت اشتغال قرآن بر آیات متشابه
۷۰	پنج. مفهوم تأویل
۷۲	شش. راسخان در علم تأویل متشابه
۷۴	۴. قرآن تدبیر کننده صاحب‌های آسمانی پیشین
۷۷	۵. خداوند، نگهبان قرآن
۷۸	یک. حفظ قرآن از تحریف
۸۰	دو. تحریف نشدن قرآن از منظر روایات
۸۰	الف) روایات ارجاع به قرآن
۸۱	ب) موضوع عرض روایات به قرآن
۸۱	ج) حدیث ثقلین
۸۲	سه. روایات دالّ بر تحریف قرآن
۸۳	روایات تحریف در منابع اهل سنت
۸۶	۶. اِتقان و استحکام قرآن
۸۷	یک. قیّم
۸۸	دو. قول فصل
۸۹	سه. برهان
۸۹	چهار. بینه
۹۰	پنج. حق‌الیقین
۹۰	شش. حکیم
۹۱	۷. روشنگری و هدایتگری قرآن
۹۲	یک. بصائر
۹۲	دو. نور
۹۳	سه. هدی
۹۴	چهار. مبین
۹۵	پنج. بلاغ
۹۶	شش. ذکر و تذکره

۹۶	۸. آیات الله، کتاب الله، کلام الله.....
۹۷	یک. آیات الله.....
۹۹	دو. کلام الله.....
۱۰۰	سه. کتاب الله.....
۱۰۱	۹. نزول قرآن.....
۱۰۱	یک. نزول دفعی و نزول تدریجی قرآن.....
۱۰۶	دو. نزول، انزال و تنزیل.....
۱۱۰	سه. نزول قرآن در سبب قدر.....
۱۱۴	۱۰. اعمت قرآن در درماندگی مشرکان در مقابل آن.....

فصل سوم: معارف قرآنی

(۲۷۰- ۱۲۱)

۱۲۳	۱. یگانگی خداوند.....
۱۲۵	برهان تمنع (اثبات یگانگی).....
۱۳۲	۲. نور آسمان ها و زمین.....
۱۳۶	۳. جهان غیب و شهادت.....
۱۳۹	۴. پایان ناپذیری کلمات خدا.....
۱۴۲	۵. روش های تربیتی و تبلیغی دین: حکمت، موعظه و جداله.....
۱۴۲	یک. حکمت و برهان.....
۱۴۴	دو. موعظه نیکو.....
۱۴۵	سه. مجادله احسن.....
۱۴۸	۶. اقسام هدایت در قرآن.....
۱۴۸	یک. هدایت تکوینی.....
۱۴۸	دو. هدایت عقلی.....
۱۴۹	سه. هدایت تشریعی.....
۱۴۹	چهار. هدایت مخصوص مؤمنان.....
۱۵۱	پنج. هدایت الزامی.....
۱۵۲	۷. بازآفرینی و هدایتگری خدا.....
۱۵۵	۸. عطای حکمت به هر کس که بخواهد.....
۱۵۸	۹. روزی رسانی خدا.....

۱۰. مدد رسانی خدا به دو گروه دنیا خواهان و آخرت طلبان ۱۶۶
۱۱. بالا رفتن سخن پاکیزه ۱۶۹
۱۲. ابزار دانش و معرفت، گوش، چشم و دل ۱۷۳
۱۳. فطرت انسانی و دین حق ۱۷۶
۱۴. تبیین دو حالت روحی متفاوت در انسان ۱۸۰
۱۵. سودجویی و گریز از ضرر ۱۸۰
- دو. به یاد خدا افتادن به هنگام گرفتاری ۱۸۲
۱۵. عواقب سرگردانی از یاد خدا ۱۸۴
۱۶. مهربانی خدا با دل های کافران ۱۸۸
۱۷. گمراهی بر چارپایا ۱۹۲
۱۸. انحراف مشترک یهود و نصارا ۱۹۶
۱۹. مسیحیان و غلو در دین (انسان به تثلیث) ۱۹۸
۲۰. سست تر از خانه عنکبوت ۲۰۳
۲۱. مهلت شیطان تا روز معین ۲۰۵
- یک. منظور از روز معین ۲۰۷
- دو. منظور از بندگان ۲۰۸
- سه. دروازه های جهنم و بهشت ۲۰۹
۲۲. درخت نفرین شده در قرآن ۲۱۰
۲۳. درخت زقوم و رؤس الشیاطین ۲۱۴
- یک. ماهیت درخت ۲۱۵
- زقوم و ویژگی های آن ۲۱۵
- دو. منظور از رؤس الشیاطین ۲۱۷
۲۴. سنجش اعمال در قیامت ۲۲۱
۲۵. ویژگی ها و مراتب فرشتگان ۲۲۱
- یک. حقیقت فرشتگان ۲۲۱
- دو. ویژگی های فرشتگان ۲۲۹
- سه. کارهای فرشتگان ۲۳۲
- الف) ابلاغ وحی ۲۳۲
- ب) تدبیر امور ۲۳۳
- ج) شفاعت، دعا و نفرین ۲۳۵

۲۳۶	د) امداد رسانی به مؤمنان.....
۲۳۶	هـ) محافظت از انسان‌ها.....
۲۳۷	و) نوشتن اعمال انسان‌ها.....
۲۳۸	ز) تمثیل بر افرادی ویژه.....
۲۳۹	۲۶. مسئله رجعت.....
۲۴۲	چیزیستی رجعت.....
۲۴۳	دو. رجعت در آیات و روایات.....
۲۴۳	الف) رجعت در قرآن.....
۲۴۶	ب) روایات.....
۲۴۷	سه. اهل بیت و رجعت.....
۲۵۰	۲۷. کاربرد ظن در.....
۲۵۱	یک. بررسی مسئله.....
۲۵۴	دو. تبیین پیروی از علم و نهی از پیروی ظن.....
۲۵۶	۲۸. باورهای دینی و آزادی انتخاب.....
۲۶۰	۲۹. اوقات نماز.....
۲۶۳	جمع میان دو نماز.....
۲۶۶	۳۰. تجسم عمل.....

فصل چهارم: برخی از امور اخلاقی و اجتماعی از قرآن کریم

(۲۷۱- ۳۵۲)

۲۷۳	۱. ارتباط با خدا و سالم‌سازی روابط اجتماعی.....
۲۷۶	۲. حجاب و عفاف.....
۲۷۸	یک. حجاب و عفاف از منظر قرآن.....
۲۸۱	الف) عفاف در راه رفتن.....
۲۸۱	ب) عفاف در سخن گفتن.....
۲۸۱	ج) عفاف در نگاه کردن.....
۲۸۱	دو. حجاب و عفاف در کلام معصومین (علیهم‌السلام).....
۲۸۱	الف) ارزش حیا و عفت.....
۲۸۱	ب) زنان بی‌بندوبار.....
۲۸۲	ج) نگاه به نامحرم.....

۳. امت اسلامی و دعوت به نیکی‌ها ۲۸۲
۴. احسان بدون منت و ریا ۲۸۶
۵. رهنمون‌هایی دربارهٔ انفاق ۲۸۹
۶. آداب دعا کردن ۲۹۲
۷. تأثیر این نثار در برخورداری از نعمت‌های مادی و رفاه در زندگی ۲۹۶
۸. مفهوم استغفار و تفاوت آن با توبه ۲۹۷
۹. آثار و برکات استغفار ۲۹۸
۱۰. آثار و برکات «سیر» و «سلاة» ۳۰۰
۱۱. کوچ بری طلب ۳۰۴
۱۲. مشورت با دیگران ۳۰۹
۱۳. گوش دادن و روی کردن از شک برین سخن‌ها ۳۱۳
۱۴. سلامت زبان و جوهر بدگویان ۳۱۶
۱۵. پرسش‌های بیجا ۳۱۹
۱۶. وظیفه مهم دانایان جامعه ۳۲۲
۱۷. دیروز با مردم، امروز بر مردم ۳۲۶
۱۸. دوستان شیطان ۳۲۹
۱۹. از ما پیروی کنید؛ گناه شما به گردن ما! ۳۳۳
۲۰. آراسته شدن زشتی عمل ۳۳۵
۲۱. کیفر اشاعة فحشا ۳۴۰
۲۲. یک، انواع اشاعة فحشا ۳۴۱
۲۳. دو، اشاعة فحشا در روایات ۳۴۳
۲۴. عاقبت ثروت‌اندوزی ۳۴۴
۲۵. کم‌فروشی و حرام‌خواری ۳۴۸
۲۶. یک، کم‌فروشی ۳۵۱
۲۷. دو، برکت مال حلال ۳۵۱

منابع و مأخذ

(۳۵۳-۳۶۰)

پیشگفتار

با نزول قرآن کریم، مفردای در آسمان در زمین گسترده شده که بشر را در طول نسل‌ها و قرن‌ها به میهمانی فرامی‌خورد و مائده‌های خود را در اختیار همگان می‌گذارد؛ به گونه‌ای که انسان در هر عصری می‌تواند به اندازه گنجایش او تعداد و نحوه وجودی خود از این خوان پر خیر و برکت بهره‌گیرد. بی‌تردید برای استفاده از این گستره پربار، بایسته انسان خود را سرسپرده قرآن کند و با تدبیر در آیات آن، توفیق دریافت معارف بی‌سری را به دست آورد و وارد فضای عطرآگین و سرشار از معنویت قرآن شود.

نگارنده برای رسیدن به این هدف والا، سالیان رازی از عمر خود را در فهم داده‌های قرآن و تفسیر آیات نورانی آن گذرانده که نتیجه‌اش، نگارش تفسیری مبتنی بر فقه‌ای است که با به صورت مقالات در مجلات گوناگون و یا به صورت کتاب‌هایی به چاپ رسید، که البته برخی نیز به زیور طبع آراسته نشده است. در این میان سه اثر بیش از آثار دیگر در خیر است:

۱. «تفسیر کوثر» که تاکنون نه جلد آن چاپ و منتشر شده که از آغاز قرآن تا پایان سوره «زمر» را دربرمی‌گیرد و اکنون نیز نگارش بقیه آن ادامه دارد.

۲. «تفسیر آیات مشکل قرآن» که به پیشنهاد جامعه المصطفی العالمیه برای تدریس در این حوزه به نگارش درآمده که مشتمل بر تفسیر آیاتی است که فهم آنها تدبیر بیشتری می‌طلبد؛ به خصوص آیاتی که در عصر ما برای برخی پرسش‌برانگیز و برای برخی دیگر که با اسلام مخالف‌اند، مایه طعن و اشکال شده است.

۳. «آیات بینات» که همین اثر پیش‌روست، مشتمل بر تفسیر حدود ۱۳۰ آیه. این تفسیر

نه ترتیبی است و نه موضوعی، بلکه تفسیری گزینشی است که آیات گوناگونی را انتخاب و با شیوه خاصی تبیین کرده است.

در گزینش این آیات، معیارهای خاصی در نظر نبوده، بلکه فقط سلیقه نگارنده دخیل بوده، لی در عین حال آیات انتخابی به چند گروه تقسیم و هر گروه نیز زیرمجموعه یک موضوع قرار داده شده است. شایان ذکر است که در تفسیر برخی از این آیات، از دو اثر نخستین که از آنها یاد شد، استفاده شده که البته کم و بیش با تغییراتی همراه بوده است. امیدواریم که این اثر مورد قبول حضرت حق واقع گردد و در ترویج فرهنگ آشنایی با مفاهیم قرآنی مؤثر باشد. موضوعی که در عصر ما حتی در محافل قرآنی غریب افتاده است.

قم - یعقوب جعفری

۲۷ رجب ۱۴۳۹ / ۲۵ فروردین ۱۳۹۷